

Vanliga tvistefrågor vid upphandlad totalentreprenad

Hur skiljer entreprenörens ansvar i AB 04 respektive ABT 06 sig åt? Hur ska funktionskrav beskrivas? Vad händer om inget referensobjekt anges? Tunnas entreprenörens funktionsansvar ut vid beställarens detaljprojektering? Kan besiktningsmannen underkänna bygghandlingar, och besluta att inte godkänna entreprenaden på grund av undermålig projektering? Peter Degerfeldt ger svar.

Inledning

I denna expertkommentar kommer jag redogöra för ABT 06 i vissa delar och några frekvent förekommande tvistefrågor som kan uppstå vid upphandlad totalentreprenad.

Tillbakablick och utveckling

Men för att behandla ABT 06 är det lämpligt att börja med AB och en kort historisk bakgrund. Standardavtalet AB 04 utgör ”grundbulten” inom byggbranschens standardavtalssystem. Övriga av byggbranschens standardavtal som förhandlats fram inom Byggnadsnämndens Kontraktskommitté följer systematiken och ”upplägget” i AB.

AB kom i sin första utgåva redan 1954 genom Svenska Teknologföreningens (senare Byggnadsnämndens Kontraktskommitté) försorg. AB är tänkt att tillämpas för utförandentreprenaden, d v s då beställaren är den part som ombesörjer projekteringen och entreprenören ”enbart” utför och i förlängningen enbart ansvarar för utförandet/”hantverket”.

Den ”andra” entreprenadformen, totalentreprenaden, växte fram/utvecklades i bakvattnet av ”miljonprogrammet” under åren 1965-1975. Det var i första hand entreprenörerna som drev på utvecklingen av entreprenadformen totalentreprenad eftersom de önskade ta ett större ansvar för byggnationen och då även projektera egna tekniska lösningar för utförandet.

Den första regleringen av ABT kom 1974 via ett kompletterande häfte benämnt ABT 74. Det var i formell mening inte ett eget standardavtal, utan kompletterande just dåvarande AB (AB 72).

1994 reglerade Byggnadsnämndens Kontraktskommitté ABT i ett helt eget standardavtalshäfte; ABT 94. Totalentreprenaden har därefter reglerats i dess senaste utgåva ABT 06. För den initierade läsekretsen behöver det egentligen knappast

nämnas, men respektive standardavtal måste så klart åberopas av parterna i avtalet för att vara gällande dem emellan.

Totalentreprenad – definition

Som framgår av begreppsbestämningarna i såväl AB 04 som ABT 06 definieras totalentreprenaden som *entreprenad eller del av entreprenad där entreprenören i förhållande till beställaren svarar för projektering och utförande.*

Funktionsansvar kontra utförandeansvar

Till skillnad emot AB 04 och utförandeentreprenaden så utvidgas entreprenörens ansvar i ABT 06 uttryckligen genom ett funktionsansvar och innebär således inte bara ett utförandeansvar. Enligt begreppsbestämningarna så innebär funktionsansvaret, till skillnad mot utförandeansvaret i AB 04, att inbegripa också ett *ansvar för att avtalad funktion uppnås.* Men det framgår också av begreppsbestämningen att ett sådant ansvar förutsätter ansvar för såväl projektering som utförande.

Funktionsansvaret är av Bygandets Kontraktskommitté tänkt att regleras genom att beställaren beskriver objektets användbarhet eller egenskaper till skillnad emot att beskriva objektet via ritningar, beskrivningar och tekniska lösningar. Beskrivningen vid en upphandling på totalentreprenad med ABT 06 som standardavtalsmoment är i första hand tänkt att genomföras via funktionskrav.

Funktionskrav

Av begreppsbestämningarna i ABT 06 framgår att Bygandets Kontraktskommitté däri närmare definierat funktion till att det är *användbarhet eller sådan för användbarhet nödvändig egenskap som normalt konstateras genom mätning provning eller nyttjande.* Vidare framgår att funktionen beskrivs med angivande av *relevanta egenskaper eller prestanda.*

Det är tänkt att beställaren ska ställa upp sina krav på byggnationen genom att t ex ange belysningsstyrka – istället för att föreskriva belysningsarmaturens placering och fabrikat, eller att beställaren anger luftflöden istället för att föreskriva ett fabrikat av ett ventilationsaggregat med därtill hörande ritningar över don, kanaler, utblås etc.

Genom uppställande av funktionskrav är det sedan upp till entreprenören att projektera och utföra tekniska lösningar som uppfyller givna funktionskrav.

Betydelsen av referensobjekt

Det är också möjligt att för beställaren beskriva efterfrågade funktioner genom uppställande av *referensobjekt*, men det är då nödvändigt att beställaren är mycket tydlig i vilket avseende referensobjektet tjäna som förebild. (Se vidare 1 kap 1 §

andra stycket och kommentaren i ABT 06). Det är ju t ex synd om entreprenören uppfattar att ett åberopat referensobjekt utgör förebild för arbetena, men det visar sig att för beställaren tjänar referensobjektet som ett avskräckande exempel och denne vill inte för allt i världen att byggnationen blir i enlighet med referensobjektet.... Tydlighet är således kanske än mer viktigt vid åberopande av referensobjekt så att inga missförstånd uppstår.

Avsaknad av funktionskrav och referensobjekt

Otydlighet är allmänt sett en källa till missförstånd och tolkningssvårigheter av ett avtal. För det fall att beställaren inte ställer upp funktionskrav (eller referensobjekt) ökar naturligtvis riskerna för missförstånd mellan beställare och entreprenör vad gäller objektet och vad som önskas upphandlas av beställaren.

För det fall att ABT 06 är avtalat, men varken funktionskrav eller referensobjekt är angivet så föreskriver ABT 06 att vid sådana situationer ska arbetena utföras så att arbetena *motsvarar vad som kan fordras med hänsyn till den planerade användning som beställaren redovisat för entreprenören*. I det fallet så innebär avtalstolkningen enligt ABT 06 att enbart den planerade och till entreprenören redovisade användningen är det som ska inrymmas i kontraktsarbetena.

Som ett enkelt exempel kan nämnas att om beställaren anger i kontraktshandlingarna att en hall ska uppföras där bandysport kan bedrivas så kan inte beställaren räkna med att kontraktsarbetena, bandyhallen, även kan användas för andra evenemang – som t ex inhysa melodifestivalen. En sådan användning kräver annan ventilation, värme och förstärkningar av ispist m m till skillnad mot en ”vanlig” ishall för bandyspel. Det faller således en – besvärande – bevisbörda på beställaren vid sådana ”förenklade upphandlingar”.

Urholkning av funktionsansvar

ABT 06 utgår ifrån en ”renodlad” totalentreprenad där beställaren på ett tydligt sätt ställer upp olika funktionskrav och, vill jag påstå, i övrigt avhåller sig ifrån att projektera. I det fallet är en totalentreprenad upphandlad på ABT 06 sällan svår att avtalstolka. Verkligheten är dock sällan beskaffad som den enkla teoretiska modellen. ABT 06 försöker också avspegla den komplexa verkligheten.

I väldigt stor utsträckning är ”verkligheten” vid totalentreprenader mer komplex än ovanstående beskrivning av en ”renodlad” totalentreprenad. Till största del beror det på att beställare ”styr” totalentreprenaden. Styrningen sker på sätt att beställaren i detalj projekterar objektet, d v s tar fram och föreskriver i avtalet hur arbetet ska utföras genom ritningar och beskrivningar samt tekniska lösningar. Upphandling sker därefter under åberopande av ABT 06.

Ett funktionsansvar ”urholkas” när det inte finns särskilt mycket kvar att projektera för entreprenören. I praktiken kan många entreprenörer vara upphandlade som en utförandeentreprenör, trots att standardavtalet ABT 06 åberopas i avtalet. Detta framgår uttryckligen av 1 kap 8 § och anslutande kommentar till bestämmelsen. I

bestämmelsen framgår att om beställaren genomför egen projektering och tar fram egna tekniska lösningar så medför det, enligt kommentaren, uttryckligen att i det fallet har entreprenören bara ett utförandeansvar, inget funktionsansvar. Entreprenören behöver inte reda ut tekniska lösningar som föreskrivits av beställaren. Beställarens tekniska lösningar ska utföras i annat fall föreligger fel enligt ABT 06. (Se och jmf också NJA 2009 s 388).

Däremot så åvilar det entreprenören enligt bestämmelsen och kommentaren en "eftertanksbörd". Entreprenören ska reda ut beställarens tekniska lösningar och anpassa sina egna tekniska lösningar för entreprenaden i övrigt till beställarens föreskrivna lösningar. Som exempel kan ju beställaren ha föreskrivit ett ventilationsaggregat och det åligger då entreprenören att anpassa entreprenaden i övrigt till detta, det kan ju påverka t ex anslutningar till aggregatet, rums- och fönsterutformning etc. Beställaren kan också ha föreskrivit en "halvfärdig" teknisk lösning, t ex för stommen på huset genom att t ex en stålstomme är föreskriven, men övrig uppbyggnad (pelare) fasadbeklädnad etc är inte föreskrivet. Inte sällan medför detta olika diskussioner mellan parterna om ansvar och ÄTA arbeten.

Dessa diskussioner/tvister innebär allt som oftast en hög teknisk komplexitet och är många gånger svårlösta, även om standardavtalets bestämmelser är enkla att läsa och förstå. Ytterligare en komplexitet i sammanhanget kan vara att vissa beställare är av uppfattningen att en totalentreprenad innebär någon form av "fullt ansvar" för entreprenören, oaktat hur mycket beställaren själv projekterat. Det stödet är dock svårt att återfinna i ABT 06 som ju tvärtom uttryckligen "tunnar ut" entreprenörens funktionsansvar vid beställarens egen detaljprojektering.

Godkännande och särskild granskning

Vad som också ska noteras vid en totalentreprenad upphandlad enligt ABT 06 är att den projektering som entreprenören utför inte ska vara föremål för något godkännande eller någon särskild granskning vid t ex slutbesiktning. Det framgår av 7 kap 11 § första stycket andra meningen: "*I besiktningen ingår dock inte att separat bedöma entreprenörens projektering*". Som också framgår av kommentaren till bestämmelsen är det så att vad som ska bedömas vid slutbesiktningen är det *fysiska* slutresultatet. Projekteringen, bygghandlingar etc ska inte vara föremål för någon egentlig granskning/godkännande.

Beställaren kan kontrollera projekteringen genom bestämmelserna om kontroll i 3:e kap (se tidigare expertkommentar [Ett praktiskt betydelsefullt kapitel](#)). Men något godkännande eller särskild granskning på slutbesiktningen av entreprenörens projektering är enligt bestämmelsen inte meningen ska ske.

Det står naturligtvis parterna fritt att avtala om annat. Men saknas stöd i övrigt i avtalet vill jag påstå att i sådana fall saknar besiktningsmannen avtalsenliga möjligheter att på något sätt "underkänna" bygghandlingar och komma till slutsatsen att entreprenaden inte ska godkännas för att projekteringen är "undermålig". Så länge det fysiska slutresultatet motsvarar avtalade funktioner och funktionskrav föreligger ingen egentlig möjlighet att "underkänna" arbetena bara för att

bygghandlingen är ”kladdig”/otydlig/bristfällig/obefintlig eller dylikt.

Sammanfattning

Standardavtalet är inte särskilt svårtolkat när upphandling skett i enlighet med grundtankarna i ABT.

Men när beställaren styr entreprenadarbetena genom egen, och många gånger omfattande, detaljprojektering så ökar den tekniska och juridiska komplexiteten vid avtalstolkningen angående ansvar och vad som ingår respektive inte ingår i kontraktarbetena. Troligen detaljprojekterar beställaren för att behålla kontrollen av utförandet. Att handla upp en ”renodlad” totalentreprenad kräver ett visst mod av beställaren. Uppställande av funktionskrav gör att beställaren avhänder sig inflytande över tekniska lösningar och slutligt utförande.

Det är inte ovanligt att det vid slutbesiktningar kan bli olika diskussioner mellan besiktningsman, beställare och totalentreprenör angående entreprenörens projektering och om den är felaktig. ABT 06 vill jag påstå ger ett svagt stöd att ”underkänna” eller påstå att projekteringen är felaktigt utförd. Vad som ska bedömas är det fysiska slutresultatet.

[Peter Degerfeldt](#)

Advokat vid Landahl advokatbyrå